

КОЗЛЮК Л.Г.

к.ю.н., науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, м. Київ

ОРГАНИ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ У ПРОТИДІЇ СЛУЖБОВИМ ЕКОЛОГІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ

Серед комплексу взаємопов'язаних заходів протидії службовим екологічним злочинам, які здійснюються різними ланками державного і громадського механізму протидії, важливе місце займають органи кримінальної юстиції. Діючи відповідно до визначеної в законі компетенції, зазначені органи виконують важливу функцію протидії службовим екологічним злочинам, зокрема виявлення та усунення причин і умов, що сприяли вчиненню цих злочинів.

Попри множинність суб'єктів екологоохоронної діяльності, гострою залишається проблема оптимізації шляхів виявлення, розслідування конкретних фактів службових екологічних злочинів і притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Виявити службові екологічні злочини через специфіку їх прояву дуже складно. Це зумовлено високим рівнем їх латентності, а також перебуванням поза сферою юридичної відповідальності значної кількості осіб, діяльність яких є суспільно небезпечною. Тому на сьогодні виникає нагальна потреба в підвищенні ефективності роботи органів кримінальної юстиції та інших спеціалізованих суб'єктів екологоохоронної діяльності з виявлення суспільно небезпечних діянь, проведення спеціальних оперативних заходів з метою виявлення фактів злочинної поведінки, вжиття до винних осіб законних заходів впливу, з тим щоб забезпечити реалізацію принципу відповідальності за кожний службовий екологічний злочин.

Для успішної діяльності органів кримінальної юстиції та інших спеціалізованих суб'єктів екологоохоронної діяльності доцільним є науково-методичне забезпечення, організація системи підвищення кваліфікації співробітників цих органів на основі поглиблення їх природоохоронної спеціалізації і в цілому підвищення еколого-правової культури. Це зумовлено тим, що стан волі й свідомості людей, які застосовують кримінальне законодавство, визначається їх правовою культурою, під якою, слід розуміти міру узгодженості волі і свідомості людини із законами соціальної природи, у т.ч. законами природного

права [1, с. 9]. У зв'язку з цим слід зробити висновок, що ефективність протидії службовим екологічним злочинам органами кримінальної юстиції визначається еколого-правовою культурою працівників цих органів, які застосовують кримінально-правові норми.

Щоб підвищити рівень протидії службовим екологічним злочинам, органам кримінальної юстиції під час розслідування конкретного службового злочину в сфері охорони довкілля необхідно поряд з причинами та умовами особливу увагу звертати на обставини, що характеризують несприятливі умови формування службової особи, котра вчинила екологічний злочин. Отримана інформація в подальшому допомагатиме різним суб'єктам екологоохоронної діяльності протидіяти службовим екологічним злочинам, оскільки вони знатимуть, на що потрібно впливати, щоб не дати спрацювати механізму злочинної поведінки.

Особливе місце у системі органів кримінальної юстиції, які застосовують кримінально-правові норми, що встановлюють відповідальність за службові злочини проти довкілля, належить органам прокуратури. Це зумовлено тим, що прокуратура як суб'єкт протидії злочинам проти довкілля виконує такі функції: нагляду за додержанням і застосуванням законів у сфері охорони навколишнього природного середовища, у тому числі й службовими особами, контролюючими та органами кримінальної юстиції – суб'єктами протидії екологічним злочинам; спеціально-кримінологічного запобігання службовим екологічним злочинам та безпосередньої правоохоронної діяльності в сфері охорони, використання і відтворення навколишнього природного середовища; проведення досудового розслідування та здійснення нагляду за досудовим розслідуванням, яке ведеться органами внутрішніх справ; підтримання державного обвинувачення в суді за справами про службові зловживання в екологічній сфері. Ще одним аргументом, що свідчить про особливу роль прокуратури у протидії службовим екологічним злочинам, є наявність у межах єдиної системи органів прокуратури України поряд із територіальними прокуратурами спеціалізованих природоохоронних прокуратур.

Утворення спеціалізованих органів прокуратури у сфері екології дало змогу забезпечити: помітну самостійність і незалежність прокурорів від місцевої влади та відомчого впливу у прийнятті рішень з питань виконання екологічного законодавства; більшу скоординованість та узгодженість слідчо-прокурорських дій у регіонах, що охоплюють декілька адміністративно-територіальних одиниць; посилення взаємодії з правоохоронними та контролюючими органами у забезпеченні виконання природоохоронного законодавства; підвищення компетентності та якості прокурорського нагляду за рахунок цілеспрямованої спеціалізації кадрів [2, с. 7].

Виходячи із зазначеного, важливу роль у протидії службовим екологічним злочинам покликані відіграти спеціалізовані природоохоронні прокуратури. Зарубіжний і вітчизняний досвід їхньої діяльності демонструє результативність нагляду за виконанням екологічного законодавства. Вони здатні успішно нейтралізувати негативні наслідки, помилки та упущення у роботі різних екологоохоронних органів.

Варто зазначити, що на сьогодні в Україні триває вдосконалення структури органів прокуратури в екологічній сфері. Зокрема, з метою вдосконалення структури органів прокуратури у сфері охорони довкілля утворено Дніпровську екологічну прокуратуру. На неї покладено здійснення правозахисної, представницької діяльності, протидії корупції та злочинності у сфері охорони та збереження водних ресурсів річки Дніпро, її водосховищ і водоохоронних зон та підтримання державного обвинувачення з цих питань. У структурі новоствореної прокуратури утворено сім міжрайонних екологічних прокуратур: Київську, Кременчуцьку, Дніпропетровську, Запорізьку, Херсонську, Каховську та Очаківську.

Сьогодні створення Дніпровської прокуратури зумовлено порушенням всіх правил і принципів раціонального природокористування екосистеми Дніпра. Основні причини кризової ситуації, що склалася: будівництво на Дніпрі каскаду водосховищ, які докорінно змінили динаміку стоку; великомасштабна меліорація; спорудження численних промислових комплексів у басейні річки; об'єми водозабору для потреб промисловості та зрошення. За цих причин деградує екосистема Дніпра.

В останні роки в Україні спостерігається тенденція до збільшення кількості службових екологічних злочинів, пов'язаних з незаконним використанням водних ресурсів річки Дніпро. Так, Дніпропетровською міжрайонною природоохоронною прокуратурою порушено кримінальну справу за фактом зловживання службовим становищем (ч. 1 ст. 364 КК України) службовими особами відкритого акціонерного товариства «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод». Головний інженер товариства допускав понаднормовий скид забруднюючих речовин у річку Дніпро із зворотними водами підприємства.

Необхідною передумовою успішності заходів протидії службовим екологічним злочинам новоствореними природоохоронними прокуратурами є усунення дійсних причин і умов, що сприяли їх вчиненню. Тому, виявляючи детермінанти цих злочинів, природоохоронні прокуратури повинні враховувати як природоохоронну практику, так і досягнення науки в цьому напрямку. Саме тому дієвість протидії службовим екологічним злочинам залежатиме від фактично вжитих заходів реагування на причини і умови, що сприяли їх вчиненню.

Таким чином, органи кримінальної юстиції, зокрема органи прокуратури, займають основне місце у протидії службовим злочинам у сфері охорони довкілля. Тому ефективна робота цих органів сприяє стабілізації екологічної ситуації і підвищенню рівня екологічної безпеки в нашій країні.

Список використаних джерел:

1. Протидія порушенням прав людини засобами кримінальної юстиції : монографія / кер. авт.

колективу і відп. ред. О.М. Костенко. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. – 48 с.

2. Турлова Ю.А. Кримінологічна характеристика браконьєрства в Україні та протидія цим злочинам : автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Турлова Ю.А.; Ін-т держави і права НАН України. – К., 2011. – 18 с.